

III. A szovjet „Budapesti Csoport” tervei és reakciói a kitörés kapcsán

A szovjet fél nyilvánvalóan számolt a védők kitörésével. Erre minden oka megvolt, hiszen a II. világháborúban a keleti fronton egyszer sem fordult olyan eset elő, hogy német csapatok a kitörés lehetőségét elejtve kapituláltak. Még Sztálingrád védői esetében is voltak olyanok, akik megpróbálkoztak ezzel az akcióval, holott a feladat teljesen lehetetlen volt. Jellemző erre a felkészülésre, hogy a 180. lövészadosztály már 1945. január 13-án vélelmezte, hogy másnap kitörés várható és összes alakulatát riadóztatta.²² Az 52. tarackos dandár 1945. január 30-án arra kapott parancsot, hogy Dél-Budán az esetleges kitörési útvonalakat zárja le és a legénység 50%-át folyamatos készenlétben tartsa, előre bekészített lőszer mellett.²³

A rendelkezésre álló iratokban nincsen nyoma annak, hogy a szovjet fél a kitörés tervezett pontos idejéről előre értesült volna (lásd 4. térképmellékelt). Ez egyébként amúgy sem lett volna lehetséges, hiszen Pfeffer-Wildenbruch a kérdéstről eleve csak február 11-én délelőtt döntött és ezt a döntését csak a kora délutáni órákban tudták meg a csapatok.²⁴ Az esetleges elhárító akciók szervezésére a szovjet vezetésnek tehát akkor is csak órái maradtak volna, ha rendelkeztek volna kémekkel a német vagy magyar parancsnokságok valamelyikében.

A „Budapesti Csoport” február 11-i intézkedései között 18 óra előtt csak egy olyan található, amely a kitörés elhárításával hozható kapcsolatba. A nap folyamán ugyanis elrendelték a 337. lövészadosztály átcsoportosítását Budafokról a Vérhalom tér térségébe. Az alakulatnak másnap reggel négyre kellett ide beérkeznie. A 18. gárda-lövészhadtest hadinaplójában indoklásként annyi szerepel csupán, hogy az átcsoportosítást azért rendelték el, mert az ellenség „több szakaszon is aktív harctevékenységbe kezdett, hogy letapogassa erőinket.”²⁵ Az ellenség bekerítésből való kitörését mindenesetre jelen tudásunk szerint ekkor nem valószínűsítették; holott korábban – mint láttuk – volt rá példa, hogy a pusztá gyanú alapján is riadóztatták az alakulatokat. A 337. lövészadosztály átcsoportosítása eredetileg alighanem csak középtávú célokat szolgálhatott.

²² CAMO, fond: 1428., opisz: 1., gyelo: 21., 16–17. A 180. lövészadosztály parancsnokának parancsa: „*Minden valószínűség szerint, az ellenség bekerített csapatai meg fogják kísérelni a kivonulást Budapestről az éjjel során. Megparancsolom...*”

²³ CAMO, fond: 9865., opisz: 1., gyelo: 18., 34–35. Hadiparancs és helyzetjelentés. Az 52. tarackos dandár törzsfőnökének parancsa: „*A foglyok elmondásai alapján, a Budapest város jobb partján bekerített ellenség szándékozik kijönni a bekerítésből. Ezen kísérletet megakadályozandó, a dandárparancsok megparancsolja...*”

²⁴ Ungváry, 2016: 189.

²⁵ CAMO, fond: 857., opisz: 1., gyelo: 158. A 18. gárda lövészhadtest hadinaplója 1944. december 31. – 1945. október 4., 57.

Az elvi felkészülésre más jelek is mutatnak. A 180. lövészadosztály anyagaiban megtalálható egy vázlat a hadosztály vonalában és annak mélységében létesített akadályokról (lásd 1. térképmelléklet). Ez a Széll Kálmán tér-Mechwart-liget közötti arcvonalszakaszt jelentette.

A kitörés során életüket veszítették holtteste a Széll Kálmán téren (1945. február)

A Budapesti Csoport Budán belül alapvetően három védelmi terepszakaszt alakított ki a kitörés elhárítására. Az első maga az arcvonal és a mögötte található 500 méter mélységű terület volt. A második védelmi terepszakaszt az egy kilométeres mélységben települt közvetlen egységek és parancsnokságok jelentették. A harmadik védelmi terepszakaszt pedig a Buda nyugati határánál illetve a Húvösvölgyben állomásozó NKVD egységek adták. A védelmet támogatta két T-34 harckocsikkal felszerelt század is.

Fontos figyelembe vennünk, hogy a budai részek beépítettsége ekkoriban sokkal csekélyebb mértékű volt, mint manapság, ami azt is jelenti hogy a kertek között könnyebben lehetett haladni. A budai villanegyed házainak jelentős részében nem tartózkodtak szovjet

katonák – akik pedig ott voltak, minden jel szerint nem voltak túlságosan előkészítve a kitörés elhárítására.²⁶

Gosztonyi Péter pontos forrás megjelölése nélkül azt sejtette, hogy a kitörésről a szovjet fél kémei útján előre értesült.²⁷ Arra, hogy a kitörés időpontját elárulták volna, a most kutathatóvá vált szovjet dokumentumok sem adnak információt. A 2. Ukrán Front hadinaplója utal arra, hogy még az események előtt elrendelték a 337. lövészadosztály átcsoportosítását, azonban arról nem ír, hogy ezt miért tették. Tekintettel arra, hogy február 9-10 között a védők a katlan déli részét teljesen feladták, mindenképp nyilvánvaló volt, hogy az ostrom vége már csak egy-két nap kérdése, hiszen a védőkörlet gyakorlatilag az I. kerületre szűkült le, illetve a szovjet fél is tisztában volt a védők hamarosan elfogyó készleteinek problémájával. Így nem kellett nagy fantázia ahhoz, hogy a szovjet fél a kitörés elhárítására készüljön fel. Egy információ utal a szovjet iratokban a kitörés előkészítésére, nevezetesen az, hogy február 11. folyamán feltűnően sok „vlaszovista” átszivárgását figyelték meg a Margit körút térségében és a 18. gárda-lövészhadtest naplójának értékelése szerint ez már a kitörés előkészítésére, mélységi felderítés céljával történt.²⁸

A 2. Ukrán Front olyan bőségben rendelkezett tartalékokkal, hogy minden elképzelhető forgatókönyvre be tudta biztosítani magát. Így a kitörés hírére a Duna keleti partjáról Pomáz-Budakalász térségébe rendelte a 78. lövészadosztályt valamint a 10. gárda-lovashadosztályt is, amelynek Izbég-Szentendre magasságába kellett előrenyomulni. Ezzel a kitörés esetleges északi irányát is hermetikusan lezárhatta.²⁹ Budakeszire pedig a 22. páncéltörő dandár érkezett be reggel 7 és dél között, arra az esetre, ha esetleg harcokcsik törnének át a védvonalon.³⁰ Hozzá kell tenni, utóbbi intézkedés feleslegesnek bizonyult. Az a néhány páncélozott jármű, amely a rombolási parancs ellenére mégis részt vett a kitörésben, alig néhány száz métert tudott megtenni.

²⁶ Lásd a 130. lábjegyzetet.

²⁷ Lásd Gosztonyi, 1999: 144–145.

²⁸ CAMO, fond: 9937., opisz: 1., gyelo: 45., 14. A 109. nagy hatóerejű nehéz tüzérdandár hadinaplója egy elfogott „vlaszovistát” említ, akinek vallomása szerint további hét személy ment át a Margit körútnál húzódó arcvonalon február 10-én éjjel.

²⁹ CAMO, fond: 240., opisz: 2779., gyelo: 1920. A 2. Ukrán Front hadinaplója, 1945. február 12., 49–50.

³⁰ CAMO, fond: 9715., opisz: 00001., gyelo: 0020. A 22. páncéltörő ágyús dandár napi összefoglalója, 1945. február 2. 12.

*A február 11-én éjjel kilőtt Párduc harckocsi füstölgő roncsa a Fény utca- Retek utca sarkán
1945. február 12-én*

A legmesszebb egy Pz IV. páncélvadász jutott, ezt a Szent János Kórház előtt lőtték ki. A 13. páncéloshadosztály egyik Panther harckocsiját a Fény utca-Retek utca torkolatánál lőtték ki az Auguszt-cukrászda előtti kertből (mellette ugyanott egy lövészpáncélos is elpusztult), egy másik harckocsi már a Retek utca és a Széna tér torkolatában vált harcképtelenné (feltehetően harckocsiakna szakította el a lánctalpát). Egy másik Panther, amelyik a Déli-pályaudvar előttről indult, a Városmajor utcában égett ki.³¹

Érdekes módon a 18. lövészhadtest hadinaplója a kitörés megindítását 11-én este tízre (moszkvai idő szerint éjfélre) teszi, holott az már este nyolckor megindult.

A 180. lövészhadosztály hadinaplójában a kitörés elindulása kapcsán az szerepel, hogy „Az ellenség jelentős gyalogsági erőt összpontosítva a 42. lövészezred I. zászlóaljának frontszakaszán, 1945. 02. 11. 21.00 órakor lavinaként indult meg az 53. objektum³² irányába, két oszlopra oszolva, az ellenség egyik oszlopa é-ny-i irányba indult, amely a TÖRÖKVÉSZI útra vezetett, míg a másik nyugati irányba az OLASZ FASOR és RETEK utcák felé és délebbre. Később, a két

³¹ Lásd Számvéber, 2018: 755–763. A harckocsikról készített felvételek Ungváry Krisztián birtokában vannak.

³² A Postapalota a Széll Kálmán téren.

csoporthoz egyesült a 258³³, 377³⁴ és 348³⁵ magaslátok térségében az erdőben, ahol ezeket másik egységeink fogadták és zúzták szét.”³⁶ Ugyanekkor a szomszédos 109. lövészadosztály naplójában a következő olvasható:

„Az ellenség az éjszaka folyamán 2-3 ezrednyi gyalogsági erővel a hadosztály sávjában 1945.02.11-én 20:30-kor, majd 23:00-kor, 1945.02.12-én 01:00-kor és 03:00-kor támadta a hadosztály részeit, próbálta áttörni a védelmet, illetve a németek bekerített csapatösszevonását kijuttatni ÉSZAK-NYUGATI irányba. A hadosztály parancsnokának döntése: Megerősíteni a védelmet, e célból a tartalékegységeket az arcvonatra dobni. A hadosztály részeit 1945.02.11-ről 1945.02.12-re virradó éjjel visszaverték az ellenség támadásait, valamint megsemmisítették a védelmi vonalba átszivárgó kisebb csoportokat.”³⁷

Összegyűjtött holttestek a Szél Kálmán tér-Széna tér sarkán a Csalogány utcáról nézve
1945, február

A 297. lövészadosztály, amely a kitörés helyszínétől közvetlenül délnyugati irányban tartotta állásait, az eseményt így regisztrálta:

³³ Apáthy-szikla.

³⁴ Látó-hegy.

³⁵ Feltehetően Remete-hegy.

³⁶ CAMO, fond: 968., opisz: 1., gyelo: 233. A 180. lövészadosztály hadinaplója, 4–6.

³⁷ Uo. A 109. lövészadosztály hadinaplója, 6–7.

„A hadosztály 1945.02.11-ről 1945.02.12-re virradó éjjel aktív támadó tevékenységet végzett, a 95. objektum³⁸ irányába támadva. Az ellenség szívs ellenállását leküzdve teljesen megtisztította a 2267-es kvartalt³⁹, valamint a tőle északra levő jeltelen kvartalt az ellenségtől. 07:00-ig a részeket rendezte, majd 07:00-tól folytatta az erőteljes támadást a 98., 102., 100. és 103 objektumok⁴⁰ irányába. Az ellenség, erőink által szorongatva – délről a 128. objektumot⁴¹ érték el csapataink reggelig. Északról az 56. objektumot⁴² – az így létrejövő teljesen reménytelen helyzetével összefüggésben, 1945.02.12-re virradó éjjel a hadosztály arcvonalán próbált kitörni a bekerítésből, azzal a céllal, hogy megmaradt élőerejét kivigye NYUGATI, valamint ÉSZAK-NYUGATI irányba. Az ellenség törekvése a hadosztály sávjában semmilyen eredményt nem ért el. A fennhatósága alatt maradó részekben [az ellenség], a fedezéket feladva, nagy erőt összpontosítva a baloldali szomszéd /180. lövészhadosztály/ sávjában, estétől kezdve elkeseredetten próbált kitörni a „Budapesti katlanból”. Az éjjel során az előbbi területen az ellenségnek sikerült áttörnie, és reggelre nagy csoportokkal az ezredek, a hadtáp és a hadosztálytörzs háta mögötti részekre tudott kijutni /29. és 30. számú objektumok körzeté⁴³/ a BUDAKE SZI út mindkét oldalán. Az ellenséges foglyok beszámolóí szerint, átjutva csapataink hadrendjének vonalán, nem számítottak komoly ellenállással való találkozásra, és a feladatuk BUDAKE SZI-n való gyülekezés lett volna, ahonnan tovább törtek volna Nyugatra. A hadosztály részei a nap folyamán folytatták a sikeres támadást a 98. objektum irányába. Az ellenség jelentéktelen ellenállását leküzdve, a nap végére birtokba vették [a hadosztály részei] a 98., 99., 100., 101., 102., 103. objektumot, és kijutottak a Dunához.”⁴⁴

A 297. lövészhadosztály mögött a 316. lövészhadosztály vonult fel. Ennek egységei az Orbán-hegy térségében 12-én reggel 10-kor kerültek először harcérintkezésbe a kitörőkkel. Jelentésük szerint a Diana út-Költő út térségében záróállást vettek fel és itt aznap 30 ellenséges katonát megsemmisítettek.⁴⁵

A védelem mélységében gyakorlatilag minden alakulat részt vett a kitörés elhárításában. A 109. nagy hatóerejű nehéz tarackos dandár hadinaplója szerint:

„Február 11-én 21.00-kor az ellenség nagy erővel és teljességgel megközelítette az 1., 3. és 4. osztály állásait. A 7. és 12. ütegek állásait az ellenség körül fogta. A lövegek kezelői, az üteg- és osztályirányzók körkörös védelmet foglaltak el, közelharcot vívtak az ellenséggel, s többször került sor kézitusára. Különösen kegyetlenek voltak a harcok a 7. és a 12. ütegek állásainál. A 12. üteg tüzelő

³⁸ Félig kész Német Birodalmi Iskola, ma Telekom székház.

³⁹ A Márvány utca, Győző utca, Pálya utca, Kosciuszko Tádé utca által határolt háztömb.

⁴⁰ Királyi Vár.

⁴¹ Citadella.

⁴² Az adat biztosan téves, mert a szám a Belügyminisztérium jelölésére szolgált és ott csak 12-én este vagy 13-án reggel jelentek meg szovjet csapatok.

⁴³ Új Szent János Kórház.

⁴⁴ CAMO, fond: 1600., opisz: 1., gyelo: 14. A 297. lövészhadosztály hadinaplója, 52–55.

⁴⁵ CAMO, fond: 1626., opisz: 1., gyelo: 23. A 316. lövészhadosztály hadinaplója 1945. február hónapra, 29.

állításának a harcok február 11-én 21.00 órától, 12-én 8.00 óráig tartottak, az ellenség nagy veszteségeket szenvedett el, de a dandár tüzelő- és megfigyelőállásain nem tudott áttörni. A dandár ágyúinál, és az üteg tüzelő állások körül 407 német és magyar katona és tiszt tetemét számolták meg. (...) 45. 2. 12-re virradóan a 7. üteg fedett állásánál a Kis Rókus utcában Kuzmicsev tüzér sorkatona észrevette, hogy egy csoport német katona egy tábornok vezetésével át akar jutni az utcán. Kuzmicsev vöröskatona géppisztoly sorozattal lőtt az ellenséges csoportra, amely azonnal földre vetette magát és viszonzta a tüzet puskákból és géppisztolyokból. Kuzmicsev vöröskatona segítségére sietett a 7. üteg több katonája, s tartós tűzharc bontakozott ki. A harcban a német csoport java megsemmisült, néhány foglyot ejtettek. Pirkadatkor derült ki, hogy az egyik holttest az SS lovas hadosztályból RUMOHR⁴⁶ vezérőrnagyé.⁴⁷

A Dél-Budáról a kitörés irányába vezényelt 105. tarackos dandár a kitörés során ugyan csak 17 halottat vesztett, de a dandárparancsnok Nyikolaj Fjodorovics Lupakov ezredes is az elesettek között volt.

Magáról a kitörés elhárításáról az egyes seregtestek hadinaplóiban viszonylag sablonos leírások találhatók. A már említett 180. lövészadosztály tudósítása szerint:

„1945. 02. 11-én 21.00 órakor a hadosztály egységei rendkívül nehéz harcokat vívtak az áttörő ellenséggel az utcákon és az épületekben, a harcok gyakran kezdetűl kezdve fájultak és a gránát csaták különlegesen feszült jelleget öltöttek. Az első vonalon áttörő ellenséges oszlopok teljesen megközelítették a tüzérség tüzelő állásait, a zászlóaljja, az ezredek és a hadosztálytörzs megfigyelő pontjai és parancsnoki állásait. A hadosztály valamennyi egysége felvette a harcot, köztük a hadtáposok is. A hadosztály teljes személyi állománya aktívan részt vett a kitörő ellenség megsemmisítésében. A kábult és ittas⁴⁸ hitleristák a tüzerőnk miatti hatalmas veszteségeik ellenére vetették magukat a bekerítésből való kitörésbe. 1945. 2. 12. reggelére az ellenséges kitörés teljes sánjában folytak a harcok a KRISZTINA utcától a 258, 377 és 348 magasságokig. A hadosztály minden alakulata, megfigyelő- és parancsnoki pontjai, a hadtáposokat és a különleges alakulatokat is beleértve, rendkívüli helytállással verekedtek meg az ellenséggel és senki nem adta fel a helyét.”⁴⁹

A 109. gárda lövészadosztály hadinaplója szerint kitörési akciók csak a Margit utcától délre történtek: „... A 312. gárda lövész ezred 1945.02.11-én 22:00-kor visszaverte az ellenség 500 fős csoportjának támadását. 1945.02.12-én 03:00-kor az ellenség gyülekezni kezdett az 1548-as kvartál⁵⁰ irányában kb. 700 fővel, és újra támadott az 1548-as kvartál felé. Kétórás harc után, súlyos

⁴⁶ Joachim Rumohr (1910. augusztus 6. – 1945. február 12.) a 8. SS-lovashadosztály parancsnoka vezérőrnagyi rendfokozatban (SS-Brigadeführer).

⁴⁷ CAMO, fond: 9937., opisz: 1., gyelo: 45. A 109. nagy hatóerejű nehéz tarackos dandár hadinaplója 1945. február hónapra, 58–61.

⁴⁸ Német vagy magyar oldalról nincs adat arra, hogy a kitörésben részt vevő katonákat előzetesen leitatották volna – a roham előtti itatás inkább a szovjet hadseregben volt szokásos.

⁴⁹ CAMO, fond: 968., opisz: 1., gyelo: 233. A 180. lövészadosztály hadinaplója.

⁵⁰ Azaz a Mechwart ligettől északra fekvő épülettömb, amibe a Ferences templom is tartozik.

veszteségek árán, az ellenségnek sikerült elfoglalnia két házát az 1548-as kvartalt déli peremén, és kis csoportonként az 1548-as kvartaltól Keletre átszivárogni. Erőit átcsoportosítva, az ezredparancsnok harcba vetette a tartalékszázadot, így határozott támadással visszaverte a németek minden áttörési kísérletét az ezred területén, az átszivárgó csoportot az 1548-as kvartaltól Keletre pedig 14:00-ig bekerítette, majd teljesen megsemmisítette. Az ellenség nem állta a gárdisták heves támadásait, rendezetlenül elkezdett déli irányba visszavonulni; a német katonák és tisztek egy része a pincékben keresett menedéket az üldözők elől...”⁵¹

A 462. aknavető ezred a Diana utca-Istenhegyi út környékén háraitotta el a kitörőket. Két halott és egy sebesült árán február 13-ig 380 német katona megsemmisítését jelentették. Kilőttek egy páncélozott csapatszállítót, amin (téves) információik szerint egy német hadosztálytorzs utazott. „Mivel nem volt mód kivinni foglyokat a harcok területéről”, 85 további németet inkább lelőtték⁵² – ezt a gyakorlatot feltehetően mások is követték. Hozzá kell tenni, hogy a másik oldal is. Így például Hárs László százados, a Don-kanyarban bevetett magyar 23/II. zászlóalj parancsnoka is azt jelentette 1943. január 13-án 300 hadifogoly agyonlövéséről számolt be.⁵³

A 25. gárda lövészhadosztály Hegyalja-út térségében húzódó sávja kívül esett a kitörés vonalán. Amennyiben csak a hadosztály hadinaplójára hagyatkoznánk, akkor egy rendkívül sikeres hadművelet képe bontakozik ki:

„A hadosztályparancsnok, amint hírére kapta az ellenség áttörésének a baloldali szomszéd területén, sürgősen támadásba vetette az ezredeit, és a királyi palota irányába támadtatta őket. A gyors és határozott cselekvések eredményeképpen az ellenség fedezést szolgáló alakulatai összeomlottak, szervezett ellenállást nem tudtak tanúsítani. Különböző területeken feltartóztatva, központi hadvezetés teljes hiányában, kénytelenek voltak tömegesen megadni magukat. 07:00-ra a hadosztály ezredei teljesen birtokba vették a királyi palota épületeit. A nap folyamán elvégezték a városi kvartalok megtisztítását a királyi palotától É-NY-ra levő körzetben, és 16:00-ra kimentek a MARGIT-SUGÁRÚT vonalára. A hadosztály gyors és határozott cselekvésének eredményeképpen az ellenség sebesültek tömegeit, továbbá hatalmas mennyiségű haditechnikát és muníciót hagyott a királyi palota környékén.”⁵⁴

Valójában azonban nem ez történt. A szovjet csapatok kifejezetten óvatosan nyomultak előre. A Vár területére csak 12-én délelőtt, a Margit-körúthoz pedig csak délután értek el a szovjet csapatok. A Sziklakórházban az első szovjet katona 10.30-kor jelent meg.⁵⁵

⁵¹ CAMO, fond: 968., opisz: 1., gyelo: 233. A 109. gárda lövészhadosztály hadinaplója 1945. február hónapra, 8.

⁵² CAMO, fond: 13300., opisz: 0330197, gyelo: 0001. A 462. aknavető ezred hadinaplója, 71–73.

⁵³ Szabó, 2001: 211.

⁵⁴ CAMO, fond: 1102., opisz: 1., gyelo: 26. A 25. gárda lövészhadosztály hadinaplója, 100–102.

⁵⁵ Dodis, 18861. Friedrich Born jelentése, 18.

A Déli pályaudvartól közvetlen keletre húzódó Mészáros utcában Deseő László naplójában február 12-én reggel regisztrálta az első szovjet katonát.⁵⁶ Egyetlen egy olyan német vagy magyar visszaemlékezés sem került elő, amely arról szólt volna, hogy az érintett ki akart volna törni, de ebben a hátulról előrenyomuló szovjetek megakadályozták volna. Arra sincsen adat, hogy ebben a térségben bármilyen harccselekmény történt volna, leszámítva néhány céltalan lövést. Mindez jó példa arra, hogy az alakulatok hadinaplói komoly forráskritikával kezelendők.

IV. A Bolyai Akadémia környéke és az NKVD

A kitörés elhárításáról a legplasztikusabb leírásokat a szovjet Belügyi Népbiztosság (Narodnűj Komisszariat Vnutrennűh Gyel, NKVD) 336. ezredéhez köthető, amely a Hűvösvölgyben a Pasaréti út és a Bolyai-Akadémia térségében állomásozott.⁵⁷ Jelen ismereteink szerint a kitörés irányában mélységben ez volt az egyetlen olyan körlet, ahol viszonylag összefüggő és szinte áttörhetetlen ellenállást is sikerült kialakítania a szovjet félnek – itt esett fogságba Pfeffer-Wildenbruch vezérezredes is. Érdemes részletesen is idézni a Hűvösvölgy védelmével kapcsolatos szöveget:

„1945. február 12-én 1.00 órakor a zászlóalj pozíciói mentén levő négyzetekben szórványos géppisztoly lövöldözés kezdődött. A helyzet tisztázására három irányban felderítőket küldtünk ki. Járőrünk a Hidegkúti úton⁵⁸ a Budakeszi út - Hidegkúti út kereszteződésig nem észlelt rendellenességet. A kereszteződésig haladva ellenséget nem talált és visszafordult, ám a zászlóaljhoz vezető útjukat az alagút⁵⁹ kijáratánál németek vágták el, így a járőr a zászlóalj állásaiig nem tudott áttörni. Ekkor a felderítő járőr a jobbszárny felé került, a szomszédos, 134. határőr ezredhez és vele jutott el Budakeszi falu környékére. Az 1. tartalék őrsből kiküldtünk 12 főt Obszuzsnij fbdgy. parancsnoksága alatt, azzal a feladattal, hogy a Pasaréti út baloldalán haladva, ereszkedjen le a Hidegkúti útig és derítse ki, van-e átjutási út a Lipótmezőre. A Pasaréti úton az ellenség tüzet nyitott rájuk, ezért visszafordultak, jelentették, hogy ismeretlen létszámú ellenség halad a zászlóalj állásai felé. A 3. órs felderítői a Budakeszi úton ütköztek ellenséges csoportba. Felvették a harcot és két embert foglyul ejtettek, az ellenség többi része távozott. A

⁵⁶ Ungváry, 2000: 255.

⁵⁷ Az NKVD (Belügyi Népbiztosság) szervezetéhez tartozó szovjet határőr alakulatok gyakorlatilag betöltötték a tábori csendőrség (katonai rendszet), a megszállt területek rendfenntartói és a katonai közigazgatás működését biztosító szerepet a háború alatt a szovjet katonai főparancsnokság alá rendelve és egyidejűleg a saját (belügyi) vezetésük parancsait is teljesítve.

⁵⁸ Valójában ekkor gr. Klebelsberg Kunó útnak hívták, ma Hűvösvölgyi út. A szovjet térképeken azonban korábbi nevén, azaz Hidegkúti útként tüntették fel.

⁵⁹ Az Ördögárok kijárata. Figyelemre méltó, hogy a német előőrsök ezek szerint már ekkor ideértek. Tekintettel az előrehaladási nehézségekre, az ördögárok csatornájában induló csoportnak legkésőbb 18 órakor el kellett indulnia.